Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
JULIANE KOKOTT
της 23ης Δεκεμβρίου 2015 [1]

Υπόθεση C-196/15

Granarolo SpA

[αίτηση του Cour d'appel de Paris (Γαλλία)για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Διεθνής δικαιοδοσία σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις — Κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 — Ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας — Άρθρο 5, σημεία 1 και 3 — Αιφνίδια διάρρηξη εμπορικής σχέσεως — Συμβατική ή αδικοπρακτική φύση σχετικής αγωγής αποζημιώσεως»

I – Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο εκ νέου την ευκαιρία να διακρίνει μεταξύ των ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας τις οποίες προβλέπει ο κανονισμός (ΕΚ) 44/2001 [2] για τις αξιώσεις συμβατικής και αδικοπρακτικής ευθύνης.

2. Συγκεκριμένα, τίθεται το ερώτημα εάν επί αγωγής αποζημιώσεως ερειδόμενης αποκλειστικώς στην αιφνίδια διάρρηξη εμπορικής σχέσεως τυγχάνει εφαρμογής η ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εξ αδικοπραξίας.

II – Νομικό πλαίσιο

Α — *Το δίκαιο της Ένωσης*

3. Το άρθρο 5 του κανονισμού 44/2001 ορίζει:

«Πρόσωπο που έχει την κατοικία του στο έδαφος κράτους μέλους μπορεί να εναχθεί σε άλλο κράτος μέλος:

1. α) ως προς διαφορές εκ συμβάσεως, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου εκπληρώθηκε ή οφείλει να εκπληρωθεί η παροχή·

   β) για τους σκοπούς της εφαρμογής της παρούσας διάταξης και εφόσον δεν συμφωνήθηκε διαφορετικά, ο τόπος εκπλήρωσης της επίδικης παροχής είναι:

   — εφόσον πρόκειται για πώληση εμπορευμάτων ο τόπος του κράτους μέλους όπου, δυνάμει της σύμβασης, έγινε ή έπρεπε να γίνει η παράδοση των εμπορευμάτων,

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

2 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

— εφόσον πρόκειται για παροχή υπηρεσιών ο τόπος του κράτους μέλους όπου, δυνάμει της σύμβασης, έγινε ή έπρεπε να γίνει η παροχή των υπηρεσιών·

[…]

3. ως προς ενοχές εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου συνέβη ή ενδέχεται να συμβεί το ζημιογόνο γεγονός·

[…]».

Β — *Εθνικό δίκαιο*

4. Το άρθρο L. 442-6 του γαλλικού εμπορικού κώδικα ορίζει τα εξής:

«[…] Παραγωγός, έμπορος, κατασκευαστής ή άλλο πρόσωπο εγγεγραμμένο στο επαγγελματικό μητρώο ευθύνεται για τη ζημία που προξενεί:

[…]5. Σε περίπτωση αιφνίδιας εκ μέρους του διαρρήξεως, έστω και μερικής, πάγιας εμπορικής σχέσεως, άνευ εγγραφής προειδοποιήσεως λαμβάνουσας υπόψη τη διάρκεια της εμπορικής σχέσεως και τηρούσας την ελάχιστη προθεσμία προειδοποιήσεως που καθορίζεται, βάσει των συναλλακτικών ηθών, από τις διεπαγγελματικές συμφωνίες. […] Ελλείψει τέτοιων συμφωνιών, με αποφάσεις του υπουργού οικονομίας δύναται να καθορίζεται, για κάθε κατηγορία προϊόντων, λαμβανομένων υπόψη των συναλλακτικών ηθών, ελάχιστη προθεσμία προειδοποιήσεως, καθώς και να ορίζονται οι προϋποθέσεις διαρρήξεως εμπορικών σχέσεων, ιδίως σε συνάρτηση με τη διάρκειά τους. Οι προηγούμενες διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα διαρρήξεως της εμπορικής σχέσεως άνευ προειδοποιήσεως, σε περίπτωση μη εκπληρώσεως, εκ μέρους του ετέρου μέρους, των υποχρεώσεών του ή σε περίπτωση ανωτέρας βίας. […]»

III – Διαφορά της κύριας δίκης και προδικαστικά ερωτήματα

5. Γαλλική εταιρία διένεμε προς πώληση προϊόντα διατροφής επί σχεδόν 25 έτη στη Γαλλία για λογαριασμό ιταλικής εταιρίας. Η μακροχρόνια εμπορική σχέση δεν βασιζόταν σε σύμβαση-πλαίσιο ούτε, ειδικότερα, σε ρήτρα αποκλειστικής διανομής.

6. Στις 10 Δεκεμβρίου 2012, η ιταλική εταιρία γνωστοποίησε στη γαλλική εταιρία την απόφασή της να διακόψει την εν λόγω εμπορική σχέση την 1η Ιανουαρίου 2013.

7. Ακολούθως, η γαλλική εταιρία άσκησε αγωγή αποζημιώσεως κατά της ιταλικής εταιρίας ενώπιον του Tribunal de commerce de Marseille, λόγω της αιφνίδιας διαρρήξεως της εμπορικής σχέσεως. Η ενάγουσα στήριξε την αγωγή της στο άρθρο L. 442-6 του εμπορικού κώδικα. Το Tribunal de commerce, εκτιμώντας ότι βάση της αγωγής ήταν ενοχή εξ αδικοπραξίας, επιβεβαίωσε τη δικαιοδοσία του σύμφωνα με το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

8. Η ιταλική εταιρία άσκησε έφεση αμφισβητώντας τη διεθνή δικαιοδοσία των γαλλικών δικαστηρίων.

9. Βάσει των ανωτέρω, το Cour d'appel de Paris, το οποίο επελήφθη εφέσεως κατά της αποφάσεως αυτής, ανέστειλε τη διαδικασία και αποφάσισε την υποβολή των ακόλουθων προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο:

1. Έχει το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού [...] 44/2001, την έννοια ότι η αγωγή αποζημιώσεως λόγω διαρρήξεως πάγιων εμπορικών σχέσεων οι οποίες συνίστανται στον επί σειρά ετών εφοδιασμό διανομέως με εμπορεύματα άνευ συμβάσεως-πλαισίου ή ρήτρας αποκλειστικής διανομής βασίζεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας;

2. Σε περίπτωση αποφατικής απαντήσεως επί του πρώτου ερωτήματος, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β', του εν λόγω κανονισμού επί του προσδιορισμού του τόπου εκπληρώσεως της επίδικης παροχής στην περίπτωση για την οποία γίνεται λόγος με το πρώτο ερώτημα;

IV – Σκεπτικό

Α — *Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος*

10. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν επί αγωγής αποζημιώσεως όπως η ασκηθείσα στην υπόθεση της κύριας δίκης τυγχάνει εφαρμογής η ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εκ συμβάσεως κατά το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

11. Το πεδίο εφαρμογής των ειδικών βάσεων διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εξ αδικοπραξίας και για διαφορές εκ συμβάσεως οριοθετήθηκε από το Δικαστήριο το 2014 στην υπόθεση Brogsitter [3].

1. Η απόφαση Brogsitter

12. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο εξέτασε το ερώτημα κατά πόσον αξιώσεις αστικού δικαίου, οι οποίες κατά το εθνικό δίκαιο στηρίζονται σε αδικοπρακτική ευθύνη, πρέπει μολαταύτα, λόγω της υφιστάμενης συμβατικής σχέσεως που συνδέει τους διαδίκους της κύριας δίκης, να θεωρηθεί ότι εμπίπτουν στις «διαφορές εκ συμβάσεως» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001 [4].

13. Κύριο κριτήριο του Δικαστηρίου για τη διάκριση μεταξύ ειδικής βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εξ αδικοπραξίας και ειδικής βάσεως για διαφορές εκ συμβάσεως ήταν κατά πόσον «η ερμηνεία [της] συμβάσεως που έχουν συνάψει ο εναγόμενος με τον ενάγοντα παρίσταται απολύτως αναγκαία προκειμένου να διαπιστωθεί αν η συμπεριφορά την οποία προσάπτει [ο δεύτερος] στον πρώτο είναι [...] αθέμιτη» [5]. Η ερμηνεία της συμβάσεως παρίσταται απολύτως αναγκαία, αν «η υπό κρίση [...] αγωγή έχει ως αντικείμενο την αποκατάσταση ζημίας η οποία θα μπορούσε ευλόγως να θεωρηθεί ότι οφείλεται σε προσβολή των δικαιωμάτων ή παράβαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη σύμβαση μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης, όπερ θα σήμαινε ότι η εξέταση της συμβάσεως θα ήταν απολύτως αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς» [6].

14. Αν η ερμηνεία της συμβάσεως είναι απολύτως αναγκαία, τότε πρόκειται για διαφορά εκ συμβάσεως κατά το άρθρο 5, σημείο 1, διαφορετικά για ενοχή εξ αδικοπραξίας σύμφωνα με το άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

3 — Απόφαση Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148).

4 — Απόφαση Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 16).

5 — Απόφαση Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 25).

6 — Απόφαση Brogsitter (C-548/12, EU:C:2014:148, σκέψη 26).

2. Εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση των αρχών που διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση Brogsitter

15. Στην προκειμένη υπόθεση τίθεται ζήτημα συναφές προς εκείνο της υποθέσεως Brogsitter.

16. Ομοίως προς την υπόθεση Brogsitter, το αιτούν δικαστήριο φρονεί εν προκειμένω ότι η προβληθείσα αξίωση αποζημιώσεως κατά το εθνικό δίκαιο [7] ανάγεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας.

17. Στην παρούσα περίπτωση, σε αντίθεση με την υπόθεση Brogsitter, δεν διαφαίνεται ωστόσο συγκεκριμένη ανάγκη ερμηνείας συμβάσεως μεταξύ των διαδίκων, η οποία θα μπορούσε να θεμελιώσει ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εξ αδικοπραξίας.

18. Η προβληθείσα αξίωση αποζημιώσεως στηρίζεται στην αιφνίδια διάρρηξη πάγιας εμπορικής σχέσεως, κατά τη διάρκεια της οποίας πραγματοποιήθηκε πλήθος παραδόσεων εμπορευμάτων στη γαλλική εταιρία. Ωστόσο, δεν υφίστατο σύμβαση-πλαίσιο, η οποία θα ρύθμιζε γενικότερα την εμπορική σχέση των διαδίκων. Για το καθοριστικό ερώτημα αν τηρήθηκε κατάλληλη προθεσμία όσον αφορά τη διάρρηξη της εμπορικής σχέσεως, δεν ασκεί επιρροή η εκτίμηση τυχόν συμφωνιών των διαδίκων [8].

19. Εν προκειμένω, το αποζημιωτικό αίτημα ως εκ της φύσεώς του δεν συνδέεται με συμβατικό γεγονός. Δεν στηρίζεται σε συμβατικές συμφωνίες των μερών, αλλά σε νομοθετική πρόβλεψη, η οποία αποδοκιμάζει προς όφελος της οργανωμένης οικονομικής ζωής οποιαδήποτε αιφνίδια διάρρηξη εμπορικών σχέσεων και προβλέπει, στις περιπτώσεις αυτές, αξιώσεις αποζημιώσεως του μέχρι τότε αντισυμβαλλομένου.

20. Εν προκειμένω, συμβαίνει τρόπον τινά το αντίθετο από την υπόθεση Brogsitter: στην εν λόγω υπόθεση επρόκειτο για αξίωση αποζημιώσεως η οποία ουσιαστικά βασιζόταν σε αθέτηση υφιστάμενης συμβάσεως. Αντιθέτως, στην παρούσα υπόθεση, την αιτία της αγωγής αποζημιώσεως δεν αποτελούν υφιστάμενες *συμβάσεις*, αλλά η *μη σύναψη περαιτέρω συμβάσεων* κατόπιν αιφνίδιας διαρρήξεως της εμπορικής σχέσεως. Δεν πρόκειται για αθέτηση συμβάσεως, αλλά για άρνηση του πρώην αντισυμβαλλομένου προς σύναψη συμβάσεως. Κατά συνέπεια, η «αιτία» της αξιώσεως αποζημιώσεως δεν συνδέεται με σύμβαση.

21. Τέτοια σύνδεση θα μπορούσε (υποθετικά) να υφίσταται μόνον αν ο συμβαλλόμενος ο οποίος διαρρηγνύει την εμπορική σχέση προέβαλλε τυχόν προηγούμενες αθετήσεις της συμβάσεως εκ μέρους του αντισυμβαλλομένου του, προκειμένου να δικαιολογήσει τη διάρρηξη των εμπορικών σχέσεων και να απαλλαγεί από την υποχρέωση καταβολής αποζημιώσεως. Ένας τέτοιος αμυντικός ισχυρισμός όμως —ακόμη και αν προβαλλόταν ως ένσταση, πράγμα που δεν επιβεβαιώνεται εν προκειμένω— δεν θα μετέβαλλε τη φύση της αξιώσεως προς αποζημίωση και δεν θα την καθιστούσε αξίωση απορρέουσα εκ συμβάσεως.

22. Αντικείμενο της παρούσας δίκης δεν αποτελεί, ως εκ τούτου, «διαφορά εκ συμβάσεως», και για τον λόγο αυτό, δεν πρόκειται εν προκειμένω περί της ειδικής βάσεως διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εκ συμβάσεως κατά το άρθρο 5, σημείο 1, του κανονισμού 44/2001.

7 — Το αιτούν δικαστήριο δεν εμβαθύνει περαιτέρω στο ζήτημα κατά πόσον η διαφορά της κύριας δίκης διέπεται από το γαλλικό δίκαιο. Τούτο, ωστόσο, δεν είναι αυτονόητο, αλλά θα έπρεπε να διαπιστωθεί κυρίως βάσει των σχετικών κανόνων συγκρούσεως νόμων ή των υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνων αναγκαστικού δικαίου, ως προς τους οποίους όμως το αιτούν δικαστήριο δεν υποβάλλει προδικαστικό ερώτημα και για την εξέταση των οποίων δεν περιλαμβάνονται επαρκή στοιχεία στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

8 — Για την προβληθείσα αξίωση δεν ασκεί καμία επιρροή, όπως επισημαίνει η Γαλλική Κυβέρνηση επικαλούμενη τη νομολογία των ανωτάτων εθνικών δικαστηρίων, το αν είχαν ήδη συναφθεί συμβάσεις ή αν οι εμπορικές σχέσεις βρίσκονταν ακόμη σε προσυμβατικό στάδιο της προετοιμασίας συνάψεως συμβάσεως.

23. Αντιθέτως, αξίωση όπως η προβληθείσα στην κύρια δίκη εμπίπτει στην κατηγορία των ενοχών εξ αδικοπραξίας, όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο σε περιπτώσεις αξιώσεων λόγω υπαίτιας διαρρήξεως συμβατικών σχέσεων [9]. Παρόμοια είναι και η προβληθείσα στην παρούσα υπόθεση αξίωση, καθώς και σε αυτήν την περίπτωση παρατηρείται έλλειψη «ελευθέρως αναληφθεισών δεσμεύσεων εκ μέρους συμβαλλομένου έναντι αντισυμβαλλομένου» [10], και, τέλος, η προβληθείσα αξίωση βασίζεται στην αιτίαση κακόπιστης συμπεριφοράς [11] αντισυμβαλλομένου.

24. Κατόπιν των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι αγωγή αποζημιώσεως λόγω διαρρήξεως πάγιων εμπορικών σχέσεων άνευ συμβάσεως-πλαισίου ή ρήτρας αποκλειστικής διανομής ανάγεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας, και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.

Β — *Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος*

25. Δεδομένου ότι το πρώτο ερώτημα δεν έλαβε αποφατική απάντηση, παρέλκει να δοθεί απάντηση στο δεύτερο ερώτημα, με το οποίο το αιτούν δικαστήριο ερωτά εάν, σε περίπτωση που απορριφθεί η ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας για διαφορές εξ αδικοπραξίας, κάτι που δεν ισχύει στην υπό κρίση υπόθεση, τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 44/2001 επί του προσδιορισμού του τόπου εκπληρώσεως της επίδικης ενοχής.

26. Για παν ενδεχόμενο θα δώσω απάντηση και στο δεύτερο αυτό ερώτημα, παραπέμποντας στην απόφαση Corman-Collins [12] του Δικαστηρίου στην οποία τέθηκε το ερώτημα εάν για τις αξιώσεις αποζημιώσεως διανομέα σε σχέση με τη λύση προφορικής συμβάσεως διανομής [13] τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 44/2001.

27. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι σύμβαση διανομής η οποία «χαρακτηρίζεται από μια συμφωνία-πλαίσιο που έχει ως αντικείμενο την ανάληψη της υποχρεώσεως προμήθειας και εφοδιασμού η οποία συμφωνείται για το μέλλον μεταξύ δύο επιχειρηματιών και η οποία περιέχει ειδικές συμβατικές διατάξεις όσον αφορά την εκ μέρους του αντιπροσώπου διανομή των εμπορευμάτων […]» [14] πρέπει να χαρακτηρίζεται ως σύμβαση παροχής υπηρεσιών (κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο β′, δεύτερη περίπτωση). Αντιθέτως, για «διαρκή εμπορική σχέση μεταξύ δύο επιχειρηματιών, όταν η σχέση αυτή περιορίζεται σε διαδοχικές συμφωνίες, εκ των οποίων εκάστη έχει ως αντικείμενο την παράδοση και την παραλαβή εμπορευμάτων», πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β′, πρώτη περίπτωση [15].

28. Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, το σκεπτικό αυτό δεν ισχύει λόγω της απουσίας συμβάσεως-πλαισίου μεταξύ των διαδίκων. Περαιτέρω, αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης δεν αποτελεί η «πώληση εμπορευμάτων» κατά την έννοια του άρθρου 5, σημείο 1, στοιχείο β′, πρώτη περίπτωση, του κανονισμού 44/2001, αλλά μάλλον η αιφνίδια διάρρηξη εμπορικής σχέσεως, η οποία δεν εξαρτάται από συγκεκριμένο συμβατικό περιεχόμενο. Επομένως, δεν δύναται να τύχει εφαρμογής το άρθρο 5, σημείο 1, στοιχείο β′, του κανονισμού 44/2001.

9 — Απόφαση Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499).

10 — Απόφαση Brogsitter (C-334/00, EU:C:2002:499, σκέψη 27). Βλ., επίσης, ως προς το ζήτημα αυτό, απόφαση Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, σκέψη 39).

11 — Απόφαση Tacconi (C-334/00, EU:C:2002:499, σκέψη 27).

12 — Απόφαση Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860).

13 — Απόφαση Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, σκέψη 14): η κρίσιμη διαφορά με την προκειμένη υπόθεση έγκειται στο ότι, σύμφωνα με τις διαπιστώσεις του αιτούντος δικαστηρίου, δεν υφίσταται σύμβαση-πλαίσιο.

14 — Απόφαση Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, σκέψη 36).

15 — Απόφαση Corman-Collins (C-9/12, EU:C:2013:860, σκέψεις 35 και 36).

V – Πρόταση

29. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει την εξής απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα:

Αγωγή αποζημιώσεως λόγω διαρρήξεως πάγιων εμπορικών σχέσεων άνευ συμβάσεως-πλαισίου ή ρήτρας αποκλειστικής διανομής ανάγεται σε ενοχή εξ αδικοπραξίας ή οιονεί αδικοπραξίας και, ως εκ τούτου, εμπίπτει στο άρθρο 5, σημείο 3, του κανονισμού 44/2001.